

Ženski List

ORGAN ALIJANSE ŽENSKIH POKRETA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

UREDNICI:

Atijalja Štebi,
Beograd Mletačka ul.
Br. 8 Telefon br. 26-153.

Dariška Stojanović,
Beograd, Nišgoseva ul.
br. 23. Telefon 25-131.

VLASNIK ZA A. Ž. P.

Milica Dedijer
Beograd, Bal-
kanska ul. broj 9

BEOGRAD
DECEMBAR
1938

ADMINISTRACIJA:

Knez Mišailova
ulica broj 46-1
Beograd

PRETPLATA ZA GODINU:

Din. 36.— za Jugoslaviju;
Din. 50.— za inostranstvo
ili 15.— franaka.

BROJ POŠTANSKOG ČEKOV-
NOG RACUNA 53191 ● IZ-
LAZI SVAKOG 15 U MES.

IN MEMORIAM

ВЕРИ КУЋЕВАЦ-ПЕТРОВИЋ

IN MEMORIAM

Вери Кићевац-Петровић**Милена Ј. Ашанацковић.**

Овај број нашега листа посвећујемо успо-
мени наше Вере. Желимо да забележимо сећања
њених пријатеља и сарадника и све што је било
речено на расстанку с њоме. Испуњене смо неиз-
мерном тугом, али и гордошћу што смо на челу
нашега Покрета имале Веру, која је целим својим
приватним и јавним животом најлепши пример
како се схвата дужност и како се служи својим
идеалима. Желимо да сачувамо Верину успомену
и зато да би млађе, које дођу после нас, могле
боље познати личности које су у најтежем по-
четном развиту водиле наш Покрет, и тако ће
млађе генерације боље бити у могућности да про-
цене његове напоре и његов рад.

Сигурно би се Вера одупрла нашој вољи да
чувамо њену успомену на тај начин што ћемо
указати свима на богатство њенога духа и њено
пожртвовано деловање за друге. А када већ не
бисмо одустали од наше намере, она би захтевала
бар то да истакнемо њено мишљење, које је увек
наглашавала када се истицала лепота њенога де-
лања: да човек није лично заслужан за оно што
је, јер у великој мери дугује својим претцима
за многе инспирације и услове живота у којима
се развијао. У истини, мати Верина, интелигентна
и културна личност, знала је да процени природну
обдареност своје кћери, и у добу формирања
младе Вере пружала је најбоље услове за раз-
витак њене лепе интелигенције. У својем карак-
теру Вера је много наследила од свога оца, кога
је природа била обдарила богатим унутарњим
животом, што је предао Вери заједно са ретко
деликатном тежњом да помогне свакога чију не-
вољу осети, само да та помоћ буде нечујна и
невидљива — рекло би се да се стиди ако ма
ко то примети. Али Верина је заслуга што је она
свесно усавршавала природну обдареност свога
духа и карактера. Ко год јој се у животу при-
ближио, био је побеђен топлином њенога духа,
ширином њених погледа и ретким самопрего-
ревањем. Стога је Вера била драгоцену личност
у нашем покрету.

*

Расстанак са тобом, наша Вера, тежак је удар
за твоје сараднице, а нарочито за оне које су
имале срећу да још у младим годинама постану

твоје пријатељице. Твоје паметно чело, бескрајно
благе очи и мудро изговорене мисли на нас су
увек благотворно деловали. Тиха и мала, ти си
нам ипак уливала осећање сигурности када си
била поред нас. Рат је затекао наше генерације
у првом младалачком добу и прерано смо осе-
тели сву суровост живота. Када би нас животни
удари скрхали, када нас је обузмала туга, код
тебе смо увек наилазиле на разумевања и утехе.
Никада ниси хтела да други осете шта си за нас
значила — па чак и ми саме смо тек у великим
моментима живота биле свесне колико си нам
драга и потребна била.

Кад је са завршеним студијама дошао крај
и нашем првом младалачком добу, и када смо
прешле у активан живот, како сам била срећна
што смо у тај живот заједно крочиле! Продужила
си и ту да будеш снажан наш ослонац. Неизмерно
драга и тиха, ипак си била пуна одлучне бор-
бености када је требало победити истином и бор-
рити се за правду — ти наш најдрагоценији бор-
че. Наша активност за ове две деценије пуна је
доприноса твога духа и твога дела. И ако се по
сачуваним записницима и писаним успоменама на
наше скупове не буде увек могао тачно про-
ценити твој велики удео у нашем раду, то је само
доказ да си често успевала, кад год није било
на уштрб опште користи, да останеш незнан вој-
ник у борби, улога коју си тако много за себе
желела — али ми сви знамо шта си ти значила
за сваки одлучан тренутак у нашем раду.

Срећно домаће огњиште је још јаче обога-
тило твоју душу; продубљеним проблемима, које
си као жена и мати још јаче осетила и схватила,
обогатила си твоју интелигенцију, и у теби
се много снажније почела испољавати тежња да
моћно упутиш твоју активност на формирање мла-
ђих генерација и у борби за уклањање свих пре-
прека, које су највећа сметња за напредак бу-
дућег нараштаја. Губимо те када си за наше иде-
але могла и хтела највише дати.

Верујемо да си својој деци предала богат-
ство свога духа и свога карактера. Твоја дела и
успомена коју нам остављаш — наша бескрајно
драга пријатељице — тако су јаки да ће ствар-
ати духовне следбенике у којима ће наша Вера
и даље живети.

Štebi Alojzija

pretsednica Alijanse ženskih pokreta.

Naš sastanak posvećen je uspomeni žene, koja je u prekratkom životu ostavila svojim vrlinama i sposobnostima duboke brazde gdegod je radila. Ali Vera Kičevac nije bila poštovana i voljena samo kao nesebičan i inicijativan radnik, ona je kao čovek, u punom i pravom smislu visokog značenja tog pojma, neobično privlačila i uživala nedeljene simpatije. U doba koje oskudeva u karakterima, Vera je bila svetao primer ličnosti, koju na njenom pravom putu ne može ništa da uskoleba. Ideja i ubeđenja, za koje je smatrala da joj moraju biti u duhovnom i moralnom vrtlogu današnjice vera i putokaz, nikada i ni za koju cenu nije napuštala.

Na ove temelje njenog karaktera nanizale su se osobine koje su davale Verinoj ličnosti neobičnu draž: blaga do te mere da joj je njena blagost nanosila i prekore, skromna i diskretna u svakom radu, duhovita, da je bio svaki razgovor s njome dobit, spremna za svaku žrtvu, koju ona do duše nije smatrala za takovu, nego kao za nešto što se razume samo po sebi.

Njena blagost je bila reakcija na sve nepravde života, kojima su izloženi socijalno nezastičeni. „Bog zna šta su sve pretrpeli ovi bednici“, tako je objašnjavala svoje postupke te „su postali takvi da imaju mane koje odbijaju; a zašto da se i ja prema njima ophodim na način da im gorčina razočarenja još više truje dušu“.

Ljubav prema bližnjem njoj nije bila šuplja reč, nikada nije deklamovala o njoj, ali je radila tako kao da joj je svaki čovek brat i sestra.

Verina inteligencija dizala se visoko iznad prosečnosti, i zato što je bila ta inteligencija u sklopu njenih naročitih osobina, nije se nikada pretvorila u intelektualnu oholost. Znanje, koje je stekla u svome životu, nije nosila kao nakalempljenu granu i razmetala se njome; tiho, čak i sa ustezanjem, stavljala ga je u službu onima za koje se odlučila da radi. Kadgod je bila zamoljena da održi predavanje, ma gde to bilo, ili da pomaže na koji drugi način bogatstvom svoga znanja, nikada nismo čuli od nje: »Ne mogu«. Odgovor je bio uvek veoma kratak, ali odlučan: »Hoću, kako da ne«. Izgovor nije upotrebljavala; ako joj je bilo možda i teško da zadovolji naše molbe radi njenih materinskih i supružničkih dužnosti, to je ona svršila sama sa sobom — Vera je primila na sebe posao, i znali smo da će biti na vreme i dobro izvršen.

U razgovoru sa njome očaravala je njena duhovitost i principljivost. U svaki problem se udubljivala, njena zapažanja su bila oštra i tačna. Vera je bila čovek širokih vidika. Sva problematičnost našeg doba bila joj je jasna, i nikada nije bežala od toga da sazna istinu, ma koliko bila ona gruba i bolna. U strašnom haosu današnjeg političkog previranja, njoj, miroljubnoj i blagoj, bila je samo

jedna istina strašna: da srljamo u grozote rata. Pomisao na rat, bila je u njenoj materinskoj sreći jedina senka. »Sve materijalne gubitke«, tako je često govorila, „mogla bih lako podnositi, ali ako pomislim na to da će možda moju decu progutati takva katastrofa, kajem se da sam im dala život«.

Razvitak svoje dece pratila je Vera sa puno psihološkog razumevanja. Deca, to je bila njena najveća, nepomućena sreća. Sva se prenela u duhovni porast svojih mališana, pratila njihovu evoluciju, buđenje svesti i neumorno bdila nad njihovim životom. Koliko divnih momenata iz razvitka svoje dece nam je pričala na način koji je otkrivao dubinu njenog razumevanja i blagost srca.

Veoma značajno za upoznavanje Verine ličnosti je njen odnos prema onom što nazivamo zadovoljstva života. Njena zadovoljstva su bila porodica, knjige, umetnost, rad, krug prijatelja, s kojima je mogla da otvoreno razgovara. Mondenska uživanja po barovima, banjama, itd. bila su joj sasvim tuđa. Ono za čim žudi prosečan svet, da uživa kroz nekoliko nedelja godišnje u raspojasanom životu po banjama, to je Vera zamenila sasvim drugim uživanjima: tiho šumadijsko selo, gde je odlazila svake godine sa decom na odmor, zadovoljilo je uživanja za kojima je ona žudela: proučavanje seoskog života i mentaliteta seljaka, a naročito žene, potreba sela. U takvom proučavanju je našla bogatstvo koje je oplodavalo njeno saznanje o životu.

Koliko je žena koje bi po društvenom položaju, kao što je bila Verin, čeznule za takvim zadovoljstvom života, za takvim izvorom saznanja i duhovnog razvedravanja?

Za vreme bolesti pokazala se Verina neobična ličnost u još jačoj svetlosti. Njena okolina je malokad saznala da pati; Vera se odupirala da postane usled bolesti centar pažnje — njena nesebičnost je već prelazila u samoodricanje. Savladivala je bolove, svojom vedrinom i svojim optimizmom bodrila sebe i druge, a njeno interesovanje za sve, nije je napuštalo tako reći do poslednjeg daha. Takva je bila Vera za vreme laganog gašenja fizičkih snaga.

Oko dva centra se skoncentrisao Verin život: porodica i rad u organizacijama, koje su odgovarale njenim shvatanjima vitalnih pitanja. Svojim finim i nežnim osećanjima Vera je stvarala toplinu porodičnog života. Deca su joj bila dragoceni cvetovi, povereni njoj da ih neguje neiscrpnom ljubavlju da mogu dati zdrave plodove. Sa svojim životnim drugom delila je sva stremljenja u nauci i radu, i bila mu je prijatelj neocenjive vrednosti. Njen brak, u koji je donela Vera kao miraz svoju izgrađenu ličnost, i koji je provela sa drugom velikom i iskrenog razumevanja za njene težnje, bio je harmonična zajednica.

U organizacijama, naročito u feminističkom pokretu, bila je nepokolebljiv saradnik. Kroz niz godina Vera je bila najverniji propagator feminističkih ideja, čiju ispravnost je mogla baš ona da potkrepljuje celim načinom svoga života, i kojima je njen srećan porodični život davao praktičnu vrednost. Kao potpretsednica Ženskog pokreta u Beogradu i kao osnivač Alijanse Ženskih pokreta i njen sekretar, ona se u tim organizacijama isticala predanim radom, prekaljenim naziranjima o životnim problemima i plodnom inicijativom. Svi naši Ženski pokreti neobično su cenili Veru, njenu iskrenost, njenu vedrinu. Gdegod se pojavila, bilo u Zagrebu, Ljubljani, bilo u manjim mestima gde postoje Ženski pokreti, nju je odmah okružila najtoplija i srdačna simpatija.

Vera je živela za svet kroz porodicu i rad, u porodici i radu afirmirala se njena ličnost, njene divne karakterne osobine.

Dr. Mira Vodvaška-Kočonda, **pretsednica ženskog pokreta u Zagrebu.**

Rijetko se kad u jednom biću tako lijepo ujedinila pamet, dobrota i živa aktivnost kao u našoj Veri. Sposobna da uvijek shvati suštinu svakoga teoretskoga i praktičnoga problema, našla je pomoću svoga finoga osjećaja dovoljno energije da provede u djelo što je spoznala vrijednim i korisnim. Njena dobrota je bila fina, nježna i podatljiva, ali ne pasivna. Njena pamet originalna, a njena akcija ustrajna.

Tko ju je prvi put vidio, morao je osjetiti sugestivnu snagu njenoga osjećajnoga života, a još mu je jače spoznao vrijednost kad se uvjerio da je on baziran na jakom intelektu i harmonički razvijenoj volji. Po prirodni nada sve skromna, nije možda ni slutila kako snažno djeluje svojom tihom prirodom, svojim finim nenametljivim načinom kojim je znala iznositi svoje ideje.

Naša Vera je bila draga harmonički izdjeljena ličnost, zato mi tako teško osjećamo što je nema više među nama. Bila nam je bliza po idejama za koje se zanosimo, koje su ispunjavale čitavo naše mladenačko i zrelo doba i prije nego što smo upoznale Veru. No kad smo se s njom zbližile, činilo nam se kao da nam i sama ideja za koju radimo postaje dražom zato što se za nju zalaže i Vera. Verina ličnost je ojačala naše saznanje da smo se udružile u radu za plemenitu stvar.

Vera, dobar čovjek, nije mogla da podnosi nepravde ni u kojem smislu. Nije mogla da gleda da ma tko bude zapostavljan, da mu se oduzima ono što mu život čini mogućim i što njegovu životu daje smisao. Zato je ona morala biti feministkinja. Gledajući kako se žene, i kad su se odlikovale naročitim sposobnostima, guraju u pozadinu zato što su žene, kako im se oduzima mogućnost

Juče, Vera, bio je težak dan, kada su položili tvoje izmučeno telo ka većitom odmoru. U našim dušama se dizao tvoj duhovni lik u svoj veličini, i znali smo da smo bili u poređenju s tobom, koja si bila sušta blagost, skromnost i nesebičnost — često tako mali. Kako bismo mogli ikad da te zaboravimo, kako bismo mogli ikad da se pokažemo svojim nastojanjima i radom nedostojnim da smo živeli i radili s tobom? Ti nas nisi nikada prekrećevala, nikada nas nisi poučavala, jer si raspolagala mnogo jačim sretstvima no što su reči — svaki tvoj postupak je bilo delo koje nas je najjače ubeđivalo. Jednim samo možemo da se tešimo, i tvoji najbliži, i široki krug onih koji su te dobro poznavali i radili s tobom: da će tvoje lepe osobine i vrline živeti dalje kroz tvoju decu.

U ime feministkinja Jugoslavije, hvala ti, Vera, na svemu što si nam dala.

rada i zarade, kako im toliko toga stoji na putu da se razviju do potpunoga slobodna čovjeka, moralo se namršiti njeno blago, malo čelo, a njeno srce, rastuživši se zbog toga, potražiti krug onih žena koje će udruživši se nastojati da svakoj ženi pribave život dostojan čovjeka, pun vedroga rada, u kojem će do potpunosti razviti svoju energiju, protuniti svoju osjećajnost i okružiti svjesnom ljubavlju sve i svakoga.

Okružiti ljubavlju sve i svakoga, to je Vera znala i mogla, ali i htjela da drugima do toga pomogne. Svjesnu, razumnu ljubav može drugome da dađe samo svjestan čovjek, čovjek koji je izgradio svoju ličnost, tko zna zašto voli, tko zna zašto i kome treba da poklanja svoje osjećaje.

Uzgajana u povoljnim prilikama, imala je sama mogućnosti da intelektualnom spremom stvori bazu za svoj lični razvitak, da od sebe izgradi ličnost koja će znati što treba da radi i zašto da se zanosi. Taj svoj svjesni osjećajni život i taj na jasnoj spoznaji baziran rad poklonila je ona, uz svoju porodicu, u prvom redu ženama.

Kad bi u budućnosti iz velikih daljina mogla da posmatra to svoje prvo, u djelo privedeno nastojanje, bila bi sigurno zadovoljna sa sobom, kako god se do onda promjenile prilike. Ako žene budu svuda dočekale svoju potpunu ravnopravnost, koja će im omogućiti da žive u svijetu izgrađenom i prema njihovim direktivama, koji neće biti samo svijet muškaraca nego i svijet žene, biće naša Vera zadovoljna, znajući da ga je pomogla izgrađivati. A ako, što je teško i pomisliti, val napretka bude zaustavljen teškom silom, koja će žene prisiliti da žive životom prošlih vjekova, osjećaće naša Vera uz fugu i zadovolstvo što se u svome životu zalagala za to da se to nasilje ne izvrši.

Паулина Албала.

„Све под сунцем је ташто и пролазно“, завапио је болно једном приликом библијски мудрац размишљајући о очајању о поступцима и делању људских бића. Али, после грозничавог тражења и испитивања, кликнуо је сав озарен: „Не, не, једино дела љубави нису ташта и пролазна, и она вечно трају“.

Наша мила пријатељица, наша Вера, можда није никад чула за ову реч из Старог завета, али долазећи на овај свет, донела ју је са собом усађену у својој души. Сви њени поступци, све њено делање, били су руковођени љубављу. Предајући се годинама тешком и опасном раду на Пастеровом институту, или залажући се ватрено у „Женском покрету“ за права наших жена, или стварајући с пуно разумевања и такта везе између универзитетски образованих жена у Југославији и у иностранству, увек са сврхом да се дође до зближења и бољег споразума, или гајећи са жаром пријатељство између Југославије и Бугарске, или пропагирајући идеју мира кроз Југословенски женски савез, или крећући се тихо и с осмехом нежности у свом породичном кругу, — сва та неуморна активност служила је једној њеној свагда будној и силној жељи: унети више доброте, мира и љубави у овај свет. И стога је цео њен животни пут био засут само делима љубави. А ова једина нису ташта ни пролазна. И надживеће дуго њен кратак и брзо пресечени век.

Вера наша драга. Како смо је волели, и како нам је свагда запевало у срцу кад бисмо је угледали. Јер смо знали да носи, у свакоме часу, пуне прегршти љубави и блакости. И све то тако мило

и тихо и смерно, као да се, у својој превеликој кроткости, плаши да тиме што другима пружа дарове можда их не вређа, да не истиче себе. Та свагда се јасно запажало да су се у целом животном кругу Vere Кићевац видела само дела њена. Мала, скромна и повучена Вера Кићевац, сва нежна као небеска рука, и сва топла као сунчев зрак, није се нигде видела ни чула тамо где сујета и хвалисавост далеко размачују својим крилима. Она је у неком куту, као каква добра вила, смишљала нове радости што ће просути око себе. И без предаха, као да је страховала да је сваки дан њен последњи дан, журила се да га испуни са што више активне добротe.

Мила Вера отргнута нам је сувише брзо. Али, зар један живот, раскошно богат својим садржајем, не вреди много више него дуг и празан живот себичњака. Зар четири деценије крцато пуне милоште и љубави не претежу дво-струко дуг век саможивих и шкртих старина. По мери и значају онога што је урадила, она није мало живела; свуда докле је допро одјек њенога милос бића, живеће она и после своје смрти.

Једно нам је тешко и болно: имали смо је тако мало за себе. У завитланом темпу њенога рада, она се давала и припадала многим. Замишљала је да је важније учинити што је потребно и нужно и корисно, него својим присуством огрејати душу своје пријатељице, узимати удела у њеном животу. Колико неутољених чежњи, колико пропуштених прилика. А сад стојимо саме, без ње. Зар је можемо икад прежалити!

Омладинке.*

Ми, омладинке из Женског покрета у Београду, нисмо сарађивале дуги низ година са Вером Кићевац. Али и то релативно кратко време од неколико година било је довољно да нас обогати искуствима, било је довољно да у њеним ведрим и добрим очима прочитамо пуно разумевање за нас, да нам њена мека и топла, али енергична рука помогне у раду и учврсти нас у нашим тежњама. Није требало много времена па да наша расплатела и бујна младост нађе у Vere ослонац за своје захтеве и да открије душу, широко и пријатељску за омладину. Било нам је доста да чујемо њен ведри и младалачки смех — па да престане свака разлика у годинама, па да престане свака запрека да баш њу потражимо и кажемо јој све што нас тишти и чему идемо. Није требало ни да јој то кажемо — Верз, својом племенитом добротом и интигентним

разумевањем, удубљивањем у наше захтеве за бољи живот омладине — и сама их је схватала и постављала. Било је то могуће само за једну мајку и сестру, добру интелектуалку и правог човека.

Јуче, кад смо виделе њено мртвачки бледо високо чело, осетиле смо јасно да Vere више нема, али још јасније: да је тако много још могла да да, да тако много још није дала од себе. Ова пространа широка душа и права интелектуалка требала нам је још дуго. Ово пространо и широко срце за све, много пута је своју материнску и сестринску љубав билато пренело на нас.

Ништа не сме да звучи конвенционално кад се говори о тој жени. Њој, која у својој простосрдчаности није волела конвенционалности, морамо да изразимо своју захвалност. И кад јој то кажемо ми, омладина њене организације, којој је

дала велики deo svoga kratkog života, — mi smo to osetile. Nismo joj zahvalne samo za onu podršku i razumevanje koje je pružila nama. Zahvalne smo joj za to i u ime svih onih kojima je svojom prужenom rukom saradnje dala mogućnost da izgrade svoju ličnu svesne žene i pođu putem koji vodi dobru svih. One koje će doći iza nas — moraju znati da je ova jedinstvenost žena, starijih i mlađih, dobrim delom omogućena i zrelim razumevanjem Vere Kiševač.

Saxrađena je juče na dan dvadesetogodišnjice priimrija, zaključeno posle jednog dugogodišnjeg i zločinackog mrčvarenja ljudi, koje je Vera tako mrzela! Njen bi se glas, topao i čovečan, digao i juče da kaže koju reč o miru među narodima, ali, уверени смо, о правом миру, јер је Вера мрзела ropство. Рекло би се као да је у тој својој борби против рата слушала диктат само свога племенитог срца, свест је дошла само да подржи и усаврши оно што је имала као основну компоненту своје личности — љубав за људе, најзад, љубав за мале људе, и патње малих жена.

Ми, омладина која је радила са њом и којој је њена личност једна од најсветлијих појава у

Анђелија Милићевић, за вршачки Женски Покрет.

„Благо оном ко до века живи,
имао се рашта и родити.“

Смрт Vere Kiševač одјекнула је болно широм наше земље међу свима Женским покретима, па и у нашем Покрету у Вршцу. Нема ваљда ниједне напредне и свесне радне жене у нашој средини, која се са Вером Киšевач, у њеном многоструком и активном раду, није са њом сретала, слушала је како са ванредним познавањем, стручно и јасно, расправља и брани праведне захтеве запостављене југословенске жене. И која је год од нас жена дошла у додир са овом вредном и способном, културном женом, морала ју је завољети свим срцем.

Женски покрет у Вршцу имао је ту ретку част и задовољство да у својој средини и чује још у првим данима свога оснивања — између неколико најактивнијих поборница југосл. Женског покрета — баш и драгу Веру Киšевач. И као што је Vera Kiševač, у великој оданости и правилном схватању рада на ослобођењу и равноправности наше жене, стизала свуда и свакад прва и међу првима на сваки јаван иступ Женских покрета, тако је, ето, била међу првима да помогне и поткрепи тек новоосновани Покрет у Вршцу. Она је била та која је својим саветим, стручним, научно фондираним, а популарно изложеним увид-

том раду, задивљене смо и још тужније што нас Vera ни приликом своје смрти није оставила да нас не научи нечему и да нам не да храбрости. Добра Vera није ни тада пропустила да нас учврсти у једном драгоценом сазнању. Она нам је показала да стварна преданост раду и борби жена може, као у њеном примеру, да прекали личност и формира је као непоколебану и чврсту и за личне патње. У данима бриге за њу биле смо задивљене и поносне и ми тиме што ниједног дана њена активност и интерес за све нису престајали. Патње свих дале су јој храброст да је своју личну несрећу и тежбу знала да трпи на заиста храбар и примеран начин.

Умрла је, а да нисмо ни осетиле да умире, јер је до задњих дана живела са нама, и до задњих дана подржавала нас у вери да радити на добру људи и осећати са другима — значи живети. Зато и њено паметно мртво чело није дало да се у нама створи слика мртве жене, већ онага што је у Вери вечно живело, а што ће у нама остати као стална и драга успомена на њу и њој тако блиску мисао — преданост и храброст у раду, љубав за људе и народе.

ним предавањем о положају и правима жене, припомогла много да се разбије многа укорењена заблуда о жени и женском питању. Vera Kiševač је била та која је својим топлим предавањем учинила да се разбије чврста кора сложена око духовног баласта наше провинцијске и малограђанске средине оба пола. Између неколико најактивнијих субораца Женског покрета у Београду, Vera Kiševač је била та која је својом природношћу и скромношћу, поред високе научне ерудиције и друштвеног положаја, својом срдачношћу и присношћу према и оној најмањој особи из пука, из народа, имала много осећања, и учинила много за правилно гледање на женски покрет, за пријатељски приступ к њему, за живље интересовање и више поверење према њему.

Са високим духовно-етичким вредностима, драга наша Vera Kiševač вршила је свуда и свагде благотворан и окрепљујући утицај у прилог праведног захтева Женских покрета. Прожета високим квалитетима душе, свести и воље, стизала је Vera Kiševač на многа места, готова увек да да иницијативе у зачалоности, помоћ малакалима, бодрост разочаранима, вере неверницима, све ради пунијег и бржег остварења правичних и историјски условљених захтева савременог женског покрета.

Протагонисте тих високих захтева, поборнице, раднице високих квалитета, као Вера Кићевац и друге, потребни су Ж. покрету као насушни хлеб, као со и видело свету. Оне разгањају маглу пра-старих традиција, крче честар и шуму заблуда људских, обасјавају руменилом прву зору лепшег и срећнијег живота југосл. жене, постају сигурни весници топлога зрака над студеном стварношћу положаја наше жене.

Стога је нестанак овако савесног, способног и пожртвованог сарадника у нашем младом југосл. Ж. покрету, велики, врло велики губитак,

М. Corbett-Asfby, ***председница Интернационалне феминистичке Алијансе.***

Прерана смрт Vere Kićevac zaprepastila je sve vaše saradnice u Internacionalnoj Alijansi, koje su umele da cene u njoj dragocenog borca za feminizam. U bolnom momentu kada sam saznala za njenu smrt, u meni je oživelo sećanje na našu konferenciju u Beogradu, na naš prislan rad sa jugoslovenskim feministkinjama, na one interesantne diskusije koje jačaju solidarnost među ženama raznih naroda, i na divnu gostoljubivost vaše prestonice. Tih dana našeg najlepšeg rada blisko sam upoznala Veru Kićevac. Još ranije, čim sam bila došla u kontakt sa njome, ja sam je zavolela — ali tek tada sam bila u mogućnosti da uvidim njene velike sposobnosti, koje sam u docnijem radu sve jače osećala: njenu lepu i jasnu inteligenciju, njenu ljupkost, njen smisao za rad, i, pored svih tih osobina, neobično veliku skromnost.

Nikada neću zaboraviti sa kolikom je gracioznošću privela svoju majušnu ćerčicu da poželi dobrodošlicu u Ženskom klubu mojoj majci, kao najstarijoj članici Alijanse na toj konferenciji. Ali najjači utisak o toj retkoj ženi dobila sam one tihe večeri, koju sam provela sama u njenom porodičnom krugu — „chez elle“. Bile smo zamorene i ako vrlo zadovoljne tokom rada naše konferencije, ali je toplina njenoga doma bila tako odmarajuća, a naročito za mene bilo je ohrabrujuće da slušam kako ta mlada žena shvata probleme, za čije se rešenje mi borimo. Ona je jasno videla sve prepreke koje

tешка жалост на души њених сарадница, дубок бол на срцу бројних другарица и поштовалаца.

Овај велики бол, тугу и жалост осећа и вршачки Женски покрет заједно са свима Покретима у земљи. Ми, Верине сараднице, свесне југословенске жене, урезајући у наша срца верни лик и дубоки пијетет према драгој Вери, верујући да ћемо јој се најбоље одужити, заветујемо се да ћемо и даље свесрдно и пожртвовано радити на побољшању живота и положаја, све до пуне равноправности југословенске жене.

је требало ukloniti, ali ni malo nije gubila hrabrost, i imala je puno vere u uspeh našega rada; u njenom srcu nije postojalo ni malo mržnje za protivnike, koje je trebalo pobediti; isto tako kao i u radu, svaka njena primedba je bila izgovorena sa velikom ozbiljnošću. Tu u njenom porodičnom krugu bila sam u mogućnosti da potpuno osetim svu vrednost ove retke žene. Znala sam koliko je ona bila voljena i cenjena u radu, a tu sam osetila koliko je bila voljena i cenjena u svojoj porodici. Bila sam uzbuđena što sam u toj maloj ženi otkrila pravu i potpuno savršenu ženu sa najdragocenijim osobinama supruge i majke, ali takve supruge i majke koja je umela da shvati i htela da pomogne svaku nesrećnu ženu i svako napušteno dete.

Ona je bila puna poštovanja prema svima istaknutim ženama, kao i prema svakoj odvažnoj radnici.

Председништво Женског покрета у нјој је имало једнога члана која је као жена самом својом личношћу и целим својим животом побјавила све примедбе, које се из незнања или злонамerno често истићу против феминизма.

Осећајући сву тежину губитка који у овоме часу подноси Женски покрет у Југославији, а са њиме и ми сви, ја одajem дубоку пошту успомени Vere Kićevac са топлим zahvalnošću за све оно што је дала за наше идеје.

Живодин М. Стевановић, ***сељак из Груже.***

Угасио се један живот, нестало је једне мајке, којој судбина не допусти да до краја испуни материнску дужност према деци својој. Престало је куцати срце једне добре супруге, која је свага

друга кроз живот у његовом позиву, служби народу и науци, могла схватити и помагати му.

Једна душа идеална, племенита, која је осећала тешкоће својих ближњих, која је желела да

им увећа радости, да им умањи болове, да чини добро, отишла је у вечност. Гдегод се појавила, око себе сејаше благод и подизаше дух милоsrђа.

И ако је била дете престонице, и универзитетски образована, она је била скромна и волела село. Сваке године са својом децом и мужем прсбављала је по неколико месеци у селу Топоници у Горњој Гружи. Многе дане је провела у друштву сељанки, са њима разговарала, давала им савете и поучавала их како да лакше носе свој животни терет. Њено мајчино срце разумело је све добре намере, и оне су је волеле, топло и искрено. Али судбина, чије тајне путеве људски разум још не познаје, прекраћује

њезин живот, нестаје мајке, која беше највећа радост својој деци, једне честите жене, која је своје другу била кроз живот одан сапутник, која га је потстицала у његовом научном раду.

Заиста, како је време живота кратко, а како мало времена имају, додељеног од судбине, узвишене душе које схватају живот, које разумеју његове радости и болове, његове наде и клоуности, и које се залажу да у овој долини земној, где живе милиони, буде што више срећних, што мање бедних, што више радости, што мање бола.

Умрла је Вера Кићевац, та ваљана мајка и супруга, али успомена на њу живеће дуго међу сними који су је познавали.

Др. Сима Илић,

шеф Државне поликлинике за кожне и венеричне болести.*

Државна поликлиника за кожне и венеричне болести и имуно-биолошко одељење Централног хигијенског завода губе смрћу Vere Кићевац једног од својих најбољих сарадника. Још првих година после светског рата, кад је организовање борбе са венеричним болестима било у самом почетку, кад је морало да се уради много, а са мало сретстава и могућности за рад, Вера Кићевац је ступила у бактериолошку и серолошку лабораторију поликлинике, и водила ју је као шеф за дужи низ година. Наша установа, смештена тада у веома скученим просторијама, личила је пре на какво импровизовано ратно превејалиште. На какво одвајање појединих одељења и отсека није смело ни да се мисли. Радило се неколико разноврсних послова у једном одељењу. Много смо сметали у раду једно другоме. Деликатни лабораторијски рад на испитивању крви нарочито је било тешко извршавати под таквим околностима. Мале грешке биле би од судбоносних последица за појединца болесника. У таквим приликама и условима за рад могло се доћи до добрих резултата само преко крајње савесности и неограниченог пожртвовања и одушевљења за рад. Но не само преко тих особина. Требало је имати урођеног такта и љубавности у односу према свима око себе да би се могла сачувати хармонија и лично међусобно слагање. Сви ти услови и све те лепе особине биле су заступљене у карактеру „госпођице Vere“, како смо је сви из милоште звали, а коју милошту је у пуној мери заслуживала. И ако по струци није лекар, она је сваком приликом у односу према болесницима била неж-

на, блага и стрпљива; према стручном персоналу, као и према комоном, до крајности тактична, колегијална и увиђава, — она је освајала симпатије свих. Такве особине су продукт урођене племенитости, као и идеалног васпитања за рад на добру народне и опште људске заједнице.

Поред редовних и свакидањих послова у нашој лабораторији, Вера Кићевац је налазила времена и за научни рад. Пошто је провела пет година на раду у Пастеровом институту у Паризу, а код проф. Петјева, где је стекла солидно стручно знање и рутину, и где се бавила испитивањем иктерс-хоморогичне спирохетозе, она је имала све услове за продужење таквог рада. Већи број публикација из домена бактериологије и имуно-биологије, које је дала сама и у заједници са другима, најбољи су доказ њезине солидне спреме и преданости раду. Тај и такав рад одвео је Веру Кићевац као званичног делегата наше државе на међународну серолошку конференцију у Копенхагену 1928 године, где је са највећим успехом учествовала у утврђивању најпоузданијих и најосетљивијих метода за испитивање крви.

Својим радом на науци, и савесношћу и преданошћу на свакидањем лабораторијском послу, Вера Кићевац је веома задужила нашу струку и одужила се у пуној мери горућим потребама наше превентивне медицине, схватајући је широкогрудно. Ми сви смо дужни да осећамо и изразимо срдачну хвалу и да јој сачувамо вечну успомену међу нама.

Слава јој!

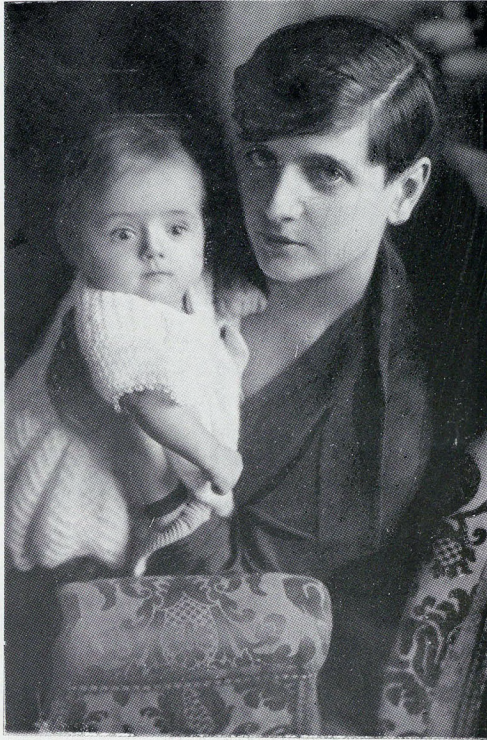

Вера Кићевац, 1938 г.

Вера Кићевац са својим првим дететом.

Зорка Караџић-Каснар,

претседница Удружења универзитетски образованих жена.*

Навршило се једанаест година од како смо Веру Кићевац угледали међу првим чланицама оснивачицама Удружења унив. образованих жена. Носећи у себи дубоки смисао за широк делокруг рада, осећајући своју земљу као неразлучив део широке човечанске заједнице, она је и кроз ову организацију, са својим дивним способностима, почела да ради на сложеним проблемима међународног упознавања и зближења. С једне стране на ширењу, залечивању рана, које су народи у крвавим сукобима задавали једни другима и изглађивању многобројних супротности, а с друге стране на испитивању болних места у јавном животу свих жена, и на истраживању начина за решавање све нових и нових проблема, које пред нас иставља сложени живот данашњице.

Једанаест година уносила је Вера Кићевац у рад У.У.О.Ж. велико богатство своје природе: изванредну интелигенцију, којом је продирала у битност проблема, који су се пред нас истављали, указујући увек правилно и путеве којима треба поћи. Ретка истрајност и чврстина, прожете сталоженошћу и благошћу, нису биле мање запажене особине при сарађивању са Вером Кићевац. Вера Кићевац умела је да хоће, умела је да истраје у својој замисли, али на начин дубоко хармоничне природе: никад да повреди оног који дружиче мисли, увек способна да га обаспе благом убедљивошћу. Из Vere Кићевац интелигентне, са широким видиком, чврсте и истрајне, одлучне у спровођењу слободних идеја, зрачила је изнад свега снажна и топла доброта. Њена идеја водила у раду на међународној сарадњи: мирити и блажити, уздизати се изнад ситних и себичних интереса, довести у склад потребе свих, није била споља примљена политичка теорија, она је произлазила из дубине њеног целокупног бића. Њена доброта обливала је топлом светлошћу како најкрупније акције, тако и сваки појединачни гест у личном додиру са својим сарадницима.

У У.У.О.Ж. Вера Кићевац заузела је убрзо место претседнице Комисије за међународне везе. И њено дубоко пацифистичко уверење, да је могуће довести у склад потребе свих, и њен развијен смисао за решавање социјалних проблема, и њено суверено владање страним језицима: француским, немачким и енглеским, природно су је поставили на то тако значајно место у нашем Удружењу.

За ово једанаест година њене предане сарадње пријавило се нашем Удружењу читав низ гостију, угледних интелектуалних радница из европских и ваневропских центара. У сваком таквом тренутку пожртвовања и са пуном готовошћу примала је Вера Кићевац лавовски део посла на себе. Њена

гостољубива кућа увек је била спремна да отвори своја врата и да у пријатној домаћој атмосфери омогући размену мисли и састанке са другим чланицама. А поврх тога неуморно, сатима и данима, са срдечношћу, ведрином и добрим познавањем ових наших културних, социјалних и здравствених установа, проводила је кроз њих Вера Кићевац наше угледне госте, дочаравала им слику о нама, и, са интелигентном објективношћу и скромношћу, стварала од њих будуће пријатеље наше земље.

Вера Кићевац, као претседница Комисије за међународне везе у нашем Удружењу, пронела је кроз тај изванредно значајан делокруг рада своје пацифистичке идеје и спроводила их у стварност. У данима када није било психичких тешкоћа да се одржавају пријатељске везе са чланицама из земље које су биле наше савезнице у току недавног светског рата, или са чланицама из земаља чије су интересне сфере биле далеко од нас, њен поглед се управља на земљу од које нас је делио јаз још свежих, тешких, крвавих братоубилачких обрачуна. Без обзира на загушљивост атмосфере, зар није дужност нас чланица У. У. О. Ж. — мислила је Вера Кићевац — да се издигнемо изнад дневних догађаја, да ми пружимо пријатељску руку нашим првим сусеткама и сродницама, бугарским чланицама У.У.О.Ж.? То је најпреча иако најтежа дужност наше комисије за међународне везе. И у кратко време иза оснивања свог Удружења, она је отпочела преписку, почела да ствара могућност за непосредни додир. Прве бугарске чланице У.У.О.Ж., које су се при пролазу кроз нашу земљу приватно зауставиле у Београду, закупале су на њена врата. Први срдачан осмех, који их је поздравио у тој још тешкој атмосфери, био је осмех Vere Кићевац. Из тих првих веза временом се развио значајан рад, који је под каснијим поправљеним политичким приликама добио све услове за развијање присне и обилне интелектуалне сарадње са бугарским У.У.О.Ж.

Нека се у овом болном тренутку кад одајемо пошту нашој преминулој Вери Кићевац, чује баш њена сопствена реч по овом питању, изражена кроз један чланак пре две године:

„Жене су још једном доказале своје разумевање политичких проблема. Без многих претходних студија, конференција и договора, оне су осетиле прави пут, надахнуте пророчанском видовитошћу, као што се у науци најдубље истине откривају и доказују кад се отстране све непотребне околности, и кад се идеје продубљују у најпростијим облику, тако и у политичким покретима често пута је корисно схватити само основне и битне линије.

У својој жељи за стварањем трајног мира, од чега се ништа боље не може пожелети не само својој роду но и целом човечанству, а коме циљу најбоље води међусобно познавање и разумевање, жене су сарађивале на томе трновитом путу. Усред Светског рата су Немце, Белгијанке и Енглескиње храбро пружиле руку једна другој са жељом да измире непријатеље.

Први контакт између Бугарке и Југословенки је био тежак. Оне се нису састајале у престоницама окићеним заставама, али су дочекиване исто тако срдачно и искрено, као што је последњих дана примљен претседник бугарске владе у Београду. Било је преписке између жена двају народа, било је контакта, нарочито на интернационалним конгресима по разним центрима Европе. Кад су делегатике југословенског и бугарског У.У.О.Ж. на конгресу инт. фед. у.о.ж. августа 1929 у Женеви претресале могућност зближења и сарадње између чланица ових организација, још су сви друмови што спајају ове две суседне земље били обрасли травом, а њихова дневна штампа доносила сваког дана вести које су само продубљивале јаз између два братска народа."

После остварене сарадње са бугарским У.У.О.Ж., развила се наша сарадња са чланицама грчког и румунског удружења, и тако је изникла наша балканска комисија, која је дала низ сјајних акција, запажених и у нашој и у иностраној јавности.

Од прве до последње све су оне изискивале велику истрајност и интелектуалну снагу Vere Кићевац. Дозашиле су нам велике и мале групе углавном бугарских, па и румунских и грчких чланица, приступале смо организовању репрезентативних вечери интелектуалне сарадње, измеђивале предаваче без прекида, споразумевале се за нове размене, а архив балканске комисије, вођен руком Vere Кићевац, растао је из годину у годину и сведочио о њеној истрајној активности.

Последњи крупан посао који је изведен по замисли Vere Кићевац, и коме је главни организатор и извођач била она, јесте зимишња прва изложба бугарских ликовних уметница у нашој земљи, пропраћена низом приредби и широким гостопримством за преко 20 бугарских чланица. Данима и данима суштајала је Вера Кићевац под нагомиланим пословима и завршавала тај свој последњи замашни подухват са сатисфакцијом огромног успеха.

Ташјана Киркова,

члан управе У. У. О. Ж. у Софији.

Наш први сусрет са Вером Кићевац је био 1932 године. Једна делегација из наше земље путовала је у иностранство, пролазећи кроз Југославију. Група наших пријатеља која је мало раније била посетила Софију, сачекала нас је на

Али и изван ових крупних акција, свакако најзначајнијих у раду наших удружења, које су у главном носиле њен отисак и биле дело њеног прегнућа, Вера Кићевац, од прве до последње одржане седнице на два дана пред ово њено последње, смртоносно оболење, није изостајала са својим живим учествовањем ни у једном другом питању, које нам је постављао наш програм. Она се никад није затварала у оквир једне дужности, ма колико она сама собом била довољна да њом одужи пун дуг тој средини. Од удубљивања у најкрупнија питања и редиговања најсуптилних одговора, па до најнепријатнијих трчкарења, Вера Кићевац учествовала је без изузетка. Ако је са којом чланицом требало сатима водити у тежном чекању пред министарским вратима, ако је требало мољакати новинаре, да нам што објаве, ако је требало дежурати на изложбама, Вера Кићевац је била ту. Удружењу у.о.ж. никада се није показало ни да је Вера Кићевац нежног здравља, ни да на њој почива дужност бескрајно нежне мајке троје ситне деце, ни да у кући постоје и друге обавезе, ни да је Вера Кићевац исто тако одани сарадник многих и многих других организација. А кроз читавих тих 11 година пожртвоване сарадње никад да откаже неку услугу, никад уморна, никад натмурена. Увек ведро, непосредна, насмејана, присрдна и скромна до узвишености, давала је Вера Кићевац овој организацији своју ретко лепу памет и топли, дубоку душу.

И данас је више немамо. Пресечен је свеж и плодан живот Vere Кићевац, и срушен је један од носећих стубова и у раду наше организације. Њено место остаје празно, а наши напори и тежње лишени једног од најмоћнијих помагача.

И просторно и временски Вера Кићевац је излазила из оквира свакидашњих појава. Њена делатност оставила је дубоког трага не само у нашој земљи, него и далеко ван њених граница. Вера Кићевац није сарадник, коме ће се моћи наћи замена ни по томе колико је могла да прима на себе, ни по томе како је то умела да прима: поуздано, ведро, срдачно и скромно.

Прожете дубоким пијететом и топлим захвалношћу, чуваћемо успомену нашој незаборавној Веру Кићевац, једној од најсјајнијих претставница наших поратних интелектуалки, пројетих високим духовним стремљењем.

Београдској станици и задржала нас да проведемо један дан у Београду. Међу тим нашим пријатељима налазила се и Вера Кићевац. Сазнала је да пролази једна група Бугара кроз Београд, желела да се са нама упозна, и дошла нам је у

сусрет пријатељски пружених руку и отвореног погледа, који никада не вара. Провела је цео дан са нама, и када смо увече напуштали Београд, понели смо независни утисак срдечног гостопримства и великог интересовања што је за нас имала Вера Кићевац, жена необичне привлачности.

Петнаест месеци касније, у децембру 1933 године, бугарско Удружење универзитетски образованих жена дошло је у посету југословенском Удружењу у Београд. Учествовале смо на првом бугарском вечеру, које је то Удружење организовало у Београду. Г-ђа Вера Кићевац је врло много допринела да наш боравак буде што интересантнији, пријатнији и кориснији. У њеном дому је био први наш радни састанак, на коме је дошло до искрених разговора, који су довели до узбудљивих момената — и тада су универзитетски образоване жене обеју земаља поставиле темељ сарадњи са циљем да се међусобно зближимо и што боље разумемо. Од тада је Вера Кићевац најјачи стуб и душа свих наших напора за постигнуће тог циља. Видимо је неуморну у свакој етапи наше сарадње — продубљење нашег контакта, измена предавача, итд. Она је била дала идеју да организујемо изложбу радова бугарских сликарки, која се остварила у децембру 1937 године. Сви знамо колико је огромних напора уложила Вера Кићевац за успех изложбе, и то у добу када је тешка болка већ лагано почела разарати њен организам. За све што је она у току ових година радила за нас, дугујемо јој дубоку захвалност, али жалимо што нисмо могли остварити нашу жељу да јој укажемо дуже, топло гостопримство у нашој средини. Била је међу нама у Софији сасвим кратко време, 1936 године, а ми смо имале жељу да нам дође на дужи боравак, како бисмо јој дале осетити колико смо јој захвалне.

Нисмо се дивиле само ретким иницијаторским способностима Vere Кићевца, већ смо осе-

ћале и њену велику активност, којој се потпуно предавала, активност која је била диктована дубоким побудима и била израз њене несечебне природе. Имала је снажну интелигенцију, јасну свест, велико и добро срце. Одлично знање страних језика дали су јој могућност да прошири своја свестрана сазнања, и та особина њенога духа била је спојена са дубоким човечанским чувством, што је заједно давало дивну хармонију њене личности. Израђеном интелигенцијом, правичним духом и несечебном импулсивношћу, она је била потпуно формирана индивидуалност, која је још више привлачила урођеним шармом и задивљујућом једноставношћу. Имала је осећајност и интуицију елитног бића, али и скромност великог духа. Личност таквих вредности откриле смо у њој током наше сарадње; док смо биле поред ње, осећале смо топло зрачење, а сада, када је она ишчезла, осећамо сву њену моћ.

Када откријемо у човеку високе особине, ми му се дивимо, али га волимо сасвим просто, човечански. Тако и поред дивљења које смо осећале за Vere Кићевца, ми све које смо имале срећу да је ближе упознамо, искрено смо је волеле. Била је непосредна, увек се испољавала онаква каква је — сасвим једноставна, искрена и топла. Волеле смо је зато што смо осећале њено велико срце; волеле смо је као што се воли блиско створеће, као што се воли неко свој. Стога ми је тако тешко да сада говорим о њој, јер је бол што смо је изгубиле, велики и дубок, бол без речи, неми бол, који се сконцентрише у сећању и одупире се сваком спољњем изражају.

Побожно ћемо чувати светлу успомену Vere Кићевца, успомену какву могу оставити само ретке личности. У нашем сећању остаће њен лик оно што је она и за живота била — потстрекач на најлепше акције и инспиратор. Она ће продужити да жари срца свих који су је познавали и волели.

Душан Ж. Јанковић, **ајелациони судија, иошпрешедник Југословенско-бугарске лиге.***

Десетог новембра ове године нестала је из наше средине Вера Кићевац. Њеном смрћу тешко је погођена Југословенско-бугарска лига, јер је изгубила једног ретко активног, интелектуално израженог и социјално осетљивог члана. Вера Кићевац није била само оснивач ове Лиге, чији су задаци упућени на културно зближење и међусобно упознавање два, по крви, вери и језику, иста народа, бугарског и југословенског, већ је она била и стални члан управе ове Лиге од њена оснивања па до своје смрти, и још више — она је била један од првобораца за остварење ове узвишене и корисне идеје. Јер, шта може бити корисније и

узвишеније од рада на идеји зближења два истродна и тешко напаћена братска народа? Шта може бити мудрије од рада на сасецању у корену заблуда, које су векови гомилали у душама наша два народа, а непријатељи наши их искоришћавали за своје себичне интересе? Вера Кићевац својим израженим интелектом дошла је до сазнања да се овај посао мора почети и почела га је уз импулс своје племените душе и воље да у томе послу успе. Дефинитивне облике зближења два братска народа она није дочекала, али то не умањује значај њених напора у овоме послу, као год што неће завести наша поколења да на листу

наше међубратске историје забележе златним словима име Vere Кићевац.

Vera Кићевац, као члан управе Лиге, добро је знала шта у овоме послу значи мајка. И сама мајка, она је знала шта за децу значи моћ мајчине груди, мајчиног крила и мајчине руке. И, знајући добро да ће идеја зближења између наша два брата народа, југословенско-бугарског, најбоље ухватити корена код наше младежи, неоптерећене заблудам старијих, она енергично и истрајно форсира идеју да се улупи апел свима мајкама у Југославији и Бугарској, да своју децу од колевке васпитавају у племенитом духу срдачности и љубави између Бугара и Југословена. Тиме ће јужнословенске мајке допринети и делу мира и моћи јужнословенства, те кичме несрећно положеног балканског полуострва. Да би остварила своје националне и црчевачке идеале у овоме послу, она тражи сарадњу и других жена, и као делегат управе Југословенско-бугарске лиге она организује и женску помоћну секцију управе лиге на 14 дана пред своју смрт, и чини апел на живљу акцију на своје сараднице не одајући при том лице које ће нас тако брзо напустити. Заиста, ретка појава била је пок. Кићевац. Иако са тешком болјком у себи, она никад није рекла: не могу. Све дужности је примала са таквом предусретљивошћу, као да јој здравље у пуној мери то допушта. Али, тако раде радници који свестрано

осећају стварност, и који дубоко у свести и срцу крију осећања дужности и одговорности према своме народу и својој отаџбини.

Радећи у управи Лиге, Vera Кићевац није испољавала само своју националну свест, она у раду на зближењу наша два брата народа, није одавала само личност прожету хуманизмом и одану делу мира међу народима у опште, она је често показивала своју социјалну осетљивост према онима који пате. Због те своје особине она тражи да се Управа Југословенско-бугарске лиге побрине да бугарски студенти, који се школују овде у Београду, а који су тако далеко од својих топлих домова, помогну. И она помаже идеју оснивања студентске мензе. Тако се и њеним напорима оснива менза у којој више стотина наше драге бугарске омладине добија довољну, јаку и здраву храну уз малу цену. Бугарски студенти осетили су племениту активност Vere Кићевац око њихова добра, и они су јој били од срца захвални. Ту захвалност видно су манифестовали и приликом њене сахране, полагајући на њен гроб венца од свежег цвећа. Руже у венцу у ствари су симболисале чврсто повезану бугарску студентску омладину, свежу и снажну, да на плећима својим узнесе до победе идеју зближења југословенско-бугарског народа, које је пок. Кићевац са толико племенитости волела.

Слава Vери Кићевац !

Јулија Бошковић,

секретар Заједнице дома и школе II женске гимназије.*

Ускоро пошто се основала, млада Заједница дома и школе Женске реалне гимназије Краљице Марије у Београду, чим је почела стварно да ради, позвала је у свој управни одбор г-ђу Веру Кићевац.

Основана са задатком да заједничким силама родитеља и наставника поради на што успешнијем подизању омладине, како физичком тако и интелектуалном, естетском, социјалном и моралном, она је знала да у своме кругу треба да има Веру Кићевац.

Заједници II Женске гимназије, којој је циљ да од све своје деце створи физички и психички здраву, храбру и предузимљиву, радну и напредну омладину, требала је личност Vere Кићевац.

Заједница, која би хтела да пружи свој својој омладини — без разлике положаја и материјалног стања родитеља, по могућству ведру, радосну и сунчану младост — тој Заједници је била преко потребна особа која ће већ самим својим бићем зрачити око себе.

Vera Кићевац — та увек ведрa, насмејана, добра, интелигентна и паметна, а увек активна жена, беше као предестинирана личност за то.

Данас ње више нема међу нама.

Биолог по струци, имала је необично јак осећај и смисао за све што живи, што се креће и развија — за пуни, свестрани, широки живот.

Са тог чисто биолошког становишта полазило је и њено познавање и схватање материнства, које нам је толико пута у својим расправама доказала.

У своме интимном личном животу, она је била мати какву је ретко наћи. Реална и паметна, с ретко здравим погледима на живот, она је с необичном суптилношћу пратила сваку и најнезнатнијур појаву код своје деце. Сваку најмању финесу, сваку најситнију ниансу у животу своје деце она је запажала, пратила и водила о њој рачуна. А водила је ту своју децу са таквим разумевањем и тактом какав се једва може наћи још код које жене.

То дубоко осећање материнства — биолошко и социолошко у исти мах, то заштићавање и руковођење нејаким и слабих, беше једна од главних мисија Vere Кићевац. Била је мати у најузвишењем, најпотпунијем смислу речи. Својим необично великим и душевним очима све је запажала, сев видела, све разумела и све праштала.

И то њено широко, универзално материнство требало је свој нашој деци.

И не само то.

У данашњем тешком готово непријатељском времену кад је homo homini lupus, и у најближој средини потребан је човек са тако дубоким, исконским пацифизмом као што га је имала наша Вера.

Потребан је нарочито у оној средини и снима чију душу још није почела да нагриза сумња. Онима који још верују у правду и правичност, доброту и племенитост људи. Онима који још не знају за партијску, племенску, сталешку и националну мржњу.

Вера Кићевац није била космополита у обичном смислу речи. За њу доиста нису постојале ни личне ни племенске, као ни националне и социјалне препреке. Ако их је код других и видела, сматрала је својом првом дужношћу да их она — својим учешћем и својом љубављу отклони. Вера није била ни националиста ни социјалиста. Била је човек у најширем, најпунујем смислу речи. Из тог њеног неограниченог хуманитета произлазило је њено дубоко разумевање свих људи — пријатеља као и непријатеља (личних није никад ни имала).

У датуму њене физичке смрти као да налазимо кључ схватању зашто је морала тако рано да оде од нас. Управо — она и није отишла од нас она је ишчупана из нас.

Nomen est omen.

Вера Кићевац као да је у своме имену синте тисала сву ону веру коју је носила у себи: веру у људе и њихову доброту, веру у правду, веру у живот, веру у напредак.

Тај највећи наш женски пацифиста умрла је уочи дана кад је пре двадесет година склопљено примирје између зараћених сила. Закопана је онога дана, кад после двадесет година — усред мира звезца оружје, и свирепом бруталношћу даве се идеали најчистијих хуманиста.

Она, најбоља међу нама, требало је ваљда да оде с овог света још са дубоком вером у живот и напредак, пре но што се поруше сви идеали човечности и правде.

Да напоменем још само једну особину због које смо желеле да је наша омладина има у својој средини:

елиментно научни дух, обдарен не само јаким интелектом већ и изванредним научничким инстинктом, с јаким интуицијом, претстављала је — да говоримо без претеривања — најјачу жену интелектуалку у нашој генерацији.

Вера Гуцуња, студенткиња*.

Сакупљени смо на овој тужној свечаности да одамо последње признање једној заслужној жени у најпотпунијем смислу те речи. И студентска омладина осећа за своју дужност да данас овде

Али, премда је имала јаку научничку спрему и акрибију, њен савршен недостатак сваке спољне амбиције довео ју је да чак и онај најмањи спољни знак њеног озбиљног и савесног рада изостане — докторска титула, која је тек мали знак признања науке.

Без икаквих поза, без иједне фразе у животу, у избегавању свега што је и личило на ефекат, она је имала само једну амбицију у животу: да својим животом и радом помогне другима да живе. И при томе није познавала разлике: њена деца — туђа деца, пријатељи — непријатељи — свагде је гледала и видела само живе људе, људе којима је помоћ потребна.

Немилице је давала — материјално и морално. И нико од нас ма како јој близу стајао, не зна где је све давала, односно где није давала. — „Да не зна левица, што чини десница“ — и нехотице је то спроводила. Увек са истом жељом — да помаже оне где се помоћи даде.

Сећам се једног карактеристичног разговора с њом.

— Зашто да се не посвети науци — она која има све услове за то?

Гледала је замишљено и онда је као за саму себе рекла:

— Да, мене привлачи наука. Ја ју волим и имам смисла за њу. Али кад погледам око себе, па видим живе људе, осетим њихове виталне потребе, онда — онда ме одвуче социјална ствар. Ту ја мислим да могу највише дати.

Вера је била мати.

Њеном животу дошао је крај — прерано.

Ње данас више нема међу нам. Функције Верине обављају други људи, али празнину што зјапи нико испунити не може.

Али, ако је отишла једна Вера, остала је друга. Ову другу нам нико отети не може, никакав материјалистички процес, никакав физички закон.

Ту ми носимо у себи — дубоко у срцима, у душама својим. Догод живимо.

И та наша — неприкосновена наша, никад малодушна Вера, поручује нам да и сад као и увек у тешким моментима:

Горе главе!

Око вас је живот. Он захтева пуну вашу свест, пуно ваше здравље, пуну вашу снагу.

Не дајте се!

Потребни сте онима с којима живите.

Напред и само напред!

изнесе рад Vere Кићевац на помагању студентске омладине, особито женске:

Није тако мали број жена које раде у својим организацијама било културним, хуманим или

стручним, ali je malo takvih koje pokazuju interesovanje za omladinu, a još mañi broj onih koje omladinu poznaju i razumeju. Studentska ženska omladina prolazila je kroz život teško, naše Udruženje borilo se sa silnim preprekama dok se došlo do ovoga danas, a dugo vremena postojale su samo голе руке и огромна воља да се нешто створи. Биле смо саме. Мало је било у то доба искрено пружених руку од наших старијих, мало разумевања и нарочито мало љубави за нас младе. Велике реткости биле су нам наши старији као пријатељи. У те реткости убрајала се Вера Кићевац.

И после, када смо имале свој дом, тешкоће нису биле мале. Међу првим женама које су се нашле уз нас у новом дому била је гђа Кићевац. Не можемо заборавити оних неколико дана пред нашу славу прошле године, када је скоро све старије било у њеним рукама. Није она за нас била страна жена, која се случајно нашла уз нас, висока госпођа, номинална домаћица, већ прави, осведочени пријатељ, скоро нама равна, само старија по годинама и искуству, а којој је дом на срцу лежао као и нама, а сећале смо је толико близу, уживљену потпуно у нашу ствар, заједно са нама као део наше студентске заједнице.

Како год смо ми студенткиње стајале пред решењем неког тешког, било економског, било културног проблема, знале смо да ћемо у сваком тренутку код гђе Vere Кићевац наићи на најпуну разумевање, пријатељске савете и да ћемо имати њену подршку и њену помоћ у сваком случају. За њу није постојала препрека, када је требало да нам помогне, није било у питању време када је требало да са нама дискутује и да се до танчина упозна са нашим животом; нису постојале сметње, када је требало за нас да се лично ангажује.

Остаће нам у светлој успомени састанак нашег Удружења, на коме је Вера Кићевац као старија интелектуалка и као жена говорила да смо ми те које се на универзитету спремамо да сутра одемо у народ, да просветимо и помогнемо ону жену која зна само за напоран рад. Она нас ту није само упутила коме ћемо после свршених студија помоћи, већ нас је учила на какав се начин морамо одужити средини из које смо дошле. У тим упутствима указивала нам је на своја дуго-

годишња искуства просвећивања и рада на селу. Кроз та саветовања зрачила је силна љубав према женама које нису осетиле ништа лепог у животу, према сељанкама и женама нижих друштвених слојева. То више није било обично милосрђе, већ права и велика човечанска љубав за потиштене и запостављене, за све оне код којих се угнездила неправда, код којих мрак и беда ниште и харају.

Као студент медицине, не могу а да не споменем заузимање Vere Кићевац за интересе студената медицине, удружених у стручно удружење. Ту је В. Кићевац сарађивала са нашим професором господином Кићевцем, почасним претседником Удружења. Учествовала је пожртвовано и активно у акцији око скупљања прилога за медицинарску мензу. Ту је опет била у питању студентска оmladina, коју Вера Кићевац није оставила до краја свога живота.

Данас када се развија међу нама живот достојан, лепши и бољи, данас када се почела изграђивати заједница млађих и старијих, заједница рада, заједница високих друштвених и културних настојања, не можемо да се помиримо с тим, да међу нама нема више Vere Кићевац, да нема те благе, тихе и скромне жене која је сва била од срца, а чија је културно и праведно разумевање за нас оmladinу било спремно све да жртвује.

Ова година донела нам је велики број студенткиња којима је помоћ искрених пријатеља неоходно потребна. Ове младе девојке не знају ко је за нас била Вера Кићевац. Ми ћемо нашим млађим другарицама то објаснити, нека и оне знају да све губимо нашег великог пријатеља, пријатеља каквих ми имамо мало. Оне неће чути искрене и пријатељске речи Vere Кићевац, али ће осетити значење те жене кроз фонд Vere Кићевац, који је основан у духу њеног рада и њених интенција, и из којег ће се додељивати награде студенткињама. У нашем сећању остаће трајна успомена на једног великог пријатеља студентске оmladine.

Животног пут Vere Кићевац послужиле нама млађима за пример како се несебично ради за опште добро, а свима онима који у оmladini гледају будућност, пример како са оmladiном треба сарађивати, како би се лакше испунили постављени задаци.

Život Vere Kićevac-Petrović.

Vera Kićevac — Petrović, рођена је 9 децембра 1895 г., а умрла је 10 новембра 1938 г. Њена mati, Bosa Petrović, као кći директора гимназије

Miše Mihajlovića, одгајена је у врло угледној и истакнутој породици старог Београда, чiji су родитељи векова много полагали на васпитање своје деце.

Mati Verina je bila među prvom generacijom naših žena koje su se na beogradskoj Velikoj školi počele da odaju studijama. Ona je počela da studira prvo u Beogradu, pa zatim u Parizu, ali je udajom prekinula započete studije. Otac Verin, sanitetski general Dr. Mihajlo Petrović, vanredni profesor beogradskog Univerziteta, bio je veoma cenjen kao hirurk i veoma poštovan i voljen kao čovek.

Vera je svoje detinjstvo provela najvećim delom u Nišu, gde joj je otac bio sa službom sve do svetskog rata. Maturirala je u Beogradu, universitetske studije je započela 1913 g. u Minhenu, pa, prekinut a ratom, nastavila ih je u Ženevi 1915 g., i završava lisans prirodni nauka 1917 g. Zatim odlazi u Pariz i stupa na Pasterov institut, gde se posvećuje bakteriološkom radu. 1921 g. vraća se u Beograd i ulazi u službu Ministarstva narodnog zdravlja sa radom u Ambulanti za venerične i kožne bolesti. Odmah postaje aktivni član Ženskog pokreta, i na prvoj skupštini izabrana je za sekretara upravnog odbora. Kao članica Ženskog pokreta aktivno učestvuje u osnivanju i organizovanju Alijanse Ženskih pokreta i dcnije Udruženja univerzitetski obrazovanih žena.

1924 g. udaje se za Dr. Milana Kićevca, tadašnjeg asistenta na Medicinskom fakultetu, sa kojim

je saradivala na radu u Ambulanti, i sa suprugom odlazi u Pariz, gde se oboje usavršavaju u svojim studijama, te ponova ulazi u Pasterov Institut, ostaje na praktičnom radu dve godine, a po povratku stupa na rad u Centralni higijenski zavod, gde se ističe kao odličan stručnjak. Kada je dobila i drugo dete, 1931, dala je ostavku na državnu službu, da bi se posvetila deci u prvom dobu njihova života, kada su im materina nega i staranje najpotrebniji.

Za sve to vreme Vera Kićevac je ostala aktivna u našim organizacijama, pa čak i za vreme svoga boravka u Parizu održavala je naše veze sa Internacionalnom Alijansom; 1925 g. učestvovala je kao naš delegat na sednicama Internacionalnog komiteta Alijanse, a 1926 g. kao član naše delegacije na kongresu Alijanse, koji su se održavali u Parizu.

Vera je stalno pratila i svoje stručne studije, što joj je bilo olakšano pored njenoga muža, sa kojim je produžila da saraduje i posle izlaska iz službe, naravno tada u mnogo većem obimu. Sada, kada su odraslija deca počela da oslobađaju više njenu snagu za stručni i javni rad, Vera je nameravala da se povrti svome stručnom radu i da još intenzivnije učestvuje u feminističkoj delatnosti. Smrt je prekinula njenu veliku aktivnost, i to sigurno u trenutku kada se od nje moglo najviše očekivati.

SPISAK STRUČNIH RADOVA VERE KIĆEVAC-PETROVIĆ.

1. *Contribution à l'etiologie de la glossite exfoliatrice marginée.* Rapport présenté au III Congrès de Dermatologistes et Syphiligraphes de langue française. Bruxelles—Anvers, Imprim. médicale et scientifique, Bruxelles, 1926. En collaboration avec Milan Kitchevatz et G. Buliau.
2. *Lingua geografika.* Srpski lekarski arhiv, novembar 1926. U saradnji sa Milanom Kićevcem.
3. *Contribution à l'etiologie de la maladie de Nicolas-Favre.* Etude bacteriologique et reaction de fixation de complement. Bulletin Soc. Derm., Decembre 1927. En collaboration avec M. Kitchevatz.
4. *Recherches bactériologiques et sériologiques dans la poradénité.* Ext. Bull. soc. dermat. et syph., Janvier, 1928.
5. *Wassermannove reakcije u ženskom mleku.* Srpski lekarski arhiv, 1929. Uz saradnju Uroša Ružičića.
6. *Der anaërobe hängende Tropfen und die anaërobe Mikrokultur.* Zentralblatt f. Bakt., Parasiten und Intektionskrankheiten, I. Abt., 1930. U saradnji sa Dimitrijevićem-Speth.
7. *Reakcija Dujarric de la Rivière.* Glasnik Centralnog higijenskog zavoda, knjiga V.

(Osim ovih naučnih radova, Vera Kićevac objavila je i izvestan broj feminističkih članaka u Ženskom pokretu i Glasniku Jugoslovenskog ženskog saveza).

KOMEMORATIVNA SEDNICA.

Ženski pokret u Beogradu održao je komemorativnu sednicu za Veru Kićevac 12 novembra 1938 godine u svećanoj dvorani Starog univerziteta uz veliko učešće Verinih prijatelja, saradnica i saradnika. Govori sa te sednice oštampani su u ovom broju, i

označeni sa *. Pored toga toplim rečima su se oprostiti na sednici od Vere još g-đa Leposava Petković u ime Jugoslovenskog ženskog saveza i g-đa Danica Zečević u ime Jugoslovenske Lige žena za mir i slobodu.

Фонд Вере Кићевац-Петровић.

Женски покрет у Београду и Удружење универзитетски образованих жена закључили су на дан смрти Вере Кићевац да оснују за трајну успомену својој најискренијој сарадници „Фонд Вере Кићевац-Петровић“. Из Фонда додељиваће се награде студенткињама београдског Универзитета за одличне радове из области медицине, социјалних и правних наука с нарочитим обзиром на проблеме жене. Вишак приноса Фонда може се употребити и за сврхе које су у вези са радом Вере Кићевац, њеним настојањима и тежњама.

Управе Женског покрета и Универзитетски образованих жена овом приликом најтоплије захваљују свима који су се одозвали њином позиву да приложе Фонду.

Фонду су приложили до данас:

Г. проф. Др. Милан Кићевац	5.000.—
Чланови Савета медицинског факултета Београдског универзитета	3.770.—
Женски покрет — Београд	3.000.—
Главна управа Удружења универзитетски образованих жена	3.000.—
Г-ђа Моска Сондермајер	2.000.—
Лекари Универзитетске клинике за кожно и венеричне болести	2.000.—
Г-ђа Зорка Каснар-Караџић	2.000.—
Југословенски женски савез	1.000.—
Удружење универзитетски образованих жена — Секција Београд	1.000.—
Г-ђа Др. Божана и г. Љуба Михајловић	1.000.—
Г-ђа Христа Ђорђевић	1.000.—
Г-ђа Спаса и г. Бранко Аџемовић	1.000.—
Особље Централног хигијенског завода	600.—
Г-ђа Милена Атанацковић	600.—
Особље Универзитетске клинике за кожно и венеричне болести	500.—
„Српска Мајка“ — Београд	500.—
Удружење југословенских медицинара	500.—
Г-ђа Јелена Минић	500.—
Г-ђа Паулина Албала	500.—
Г-ђа Гуга Замбони	500.—

Породица проф. Универзитета Ст. Станојевића	500.—
Г-ђа Нака Спасић	500.—
Др. Воја Михајловић, шеф Кожног одел.	400.—
Г-ђа Зора и генерал Михајло Боди	300.—
Г-ђа Др. Вера Грујић	300.—
Г-ђа Дара Мародић	300.—
Г-ђа Зора и Др. Илија Димитријевић	300.—
Г-ђа Даница и Др. Јов. Жујовић	300.—
Г-ђа Дада и генерал А. Даскаловић	300.—
Г-ђа Алојзија Штеби	200.—
Г-ђа Наталија Кућанчанин	200.—
Г-ђа Милица Крстић	200.—
Болесници Универзитетске клинике за кожно и венеричне болести	204.—
Г. Др. Сима Илић	200.—
Г-ђа Ружа Атанацковић	200.—
Г-ђа Мира Брзаковић	200.—
Г. Др. М. Белосавић, шеф Кожног одел.	200.—
Г. Др. М. Барјактаровић, асистент	200.—
Г-ђа Олга Јосиповић	200.—
Г-ђа Милица Влајић	100.—
Г-ђа Јулија Бошковић	100.—
Г-ђа Иконија Симић	100.—
Г-ђа Јелена Ђурчић	100.—
Г-ђа Бисенија Рерих	100.—
Г-ђа Драга Новаковић	100.—
Г-ђа Бела Павловић	100.—
Г-ђа Зора Кузнецова	100.—
Г. Др. М. Нешић, примариус	100.—
Г. Др. Ник. Наумовић, примариус	100.—
Г. Миодраг Михајловић, адв. приправник	100.—
Г. Др. В. Алберти	100.—
Г-ђа Малвина Гогоћ	100.—
Г-ђа Олга Богдановић	100.—
Г. Др. Шнајдер	100.—
Г-ђа М. Стенсфилд-Поповић	100.—
Г-ђа Љубица Грчић	50.—
Г-ђа Мадлен Крокфер	50.—
Г-ђа Ана М. Прокића	50.—
Народна женска задруга — Сплит	50.—
Г-ђа Др. Марија Савић	30.—
Свега Дин.	37.004.—

САДРЖАЈ: Чланци Милене Атанацковић, Штеби Алојзије, др. Мире Водварке Кочонде, Паулине Албале, Омладинке, Анђелије Миличевић, Корбет-Ашби, Живојина Стевановића, др. Симе Илића, Зорке Караџић-Каснар, Татјане Киркове, Душана Јанковића, Јулије Бошковић, Вере Гуцуње; — сви посвећени успомени на Веру Кићевац-Петровић. — Затим: Живот Вере Кићевац, Списак стручних радова, Комеморативна седница, Фонд Вере Кићевац-Петровић.